

УДК 657.01

Макарук Ф.Ф.

*к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ РИНКІВ

З метою забезпечення ефективного управління діяльністю підприємства, підвищення його рентабельності, збереження активів тощо необхідний чіткий механізм контролю за господарськими операціями. Ці процеси повинні давати змогу всім учасникам системи управління отримувати та використовувати у процесі прийняття рішень достовірну фінансову інформацію, що залежить від ефективності діючої системи контролю. Для цього треба створити ефективну систему внутрішнього контролю, в яку входить і контроль за результатами діяльності.

Окремими питаннями внутрішнього контролю господарської діяльності займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Б. І. Валуєв, Т. А. Бутинець, Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Ковтун, М. Д. Корінько, М. В. Корягін, П. О. Куцик, М. В. Мельник, Л. Г. Столяр, Ю. М. Футоранська, М. Ю. Чік та ін. Проте досі актуальним залишається питання організації внутрішнього контролю результатів діяльності ринків із врахуванням організаційної специфіки.

Відповідно до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг термін „система внутрішнього контролю” означає сукупність організаційних заходів, методик і процедур, що використовує керівництво господарюючого суб'єкта як засоби для впорядкованого й ефективного ведення фінансово-господарської діяльності, забезпечення збереження активів, виявлення, виправлення та запобігання помилкам і спотворенню інформації, а також своєчасної підготовки достовірної фінансової звітності.

Щодо визначення поняття „внутрішній контроль” у науковців сучасності немає єдиного підходу. За результатами дослідження дефініцій “внутрішнього контролю” вищезазначених вчених вважаємо, що внутрішній контроль на ринках можна представити у вигляді концепції, що інтегрує три блоки: елементи системи внутрішнього контролю; систему забезпечення внутрішнього контролю; безпосередньо саму систему внутрішнього контролю для прийняття ефективних управлінських рішень на ринках (рис. 1).

Під контрольним середовищем ринку розуміють обізнаність та дії керівництва суб'єкта господарювання, спрямовані на встановлення і підтримання системи внутрішнього контролю, а також розуміння її важливості. Контрольне середовище впливає на ефективність конкретних засобів контролю.

Його складові: стиль і основні принципи управління; організаційна структура господарюючого суб'єкта; розподіл відповідальності і повноважень; здійснювана кадрова політика; порядок підготовки фінансової (бухгалтерської) звітності для зовнішніх користувачів; порядок ведення управлінського обліку та підготовки звітності для внутрішніх потреб; забезпечення відповідності господарської діяльності суб'єкта господарювання вимогам законодавства; наявність і особливості організації роботи служби внутрішнього контролю в складі органу управління господарюючого суб'єкта.

Рис. 1. Концепція внутрішнього контролю на ринках

Для того, щоб встановити повноту відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку та збереження майна, застосовують такі процедури контролю: в хронологічному журналі обліку первинних документів перевіряють нумерацію всіх господарських операцій та їх ідентичність з первинними документами (це дає змогу переконатися, що дані за всіма зареєстрованими документами оброблені і відображені в обліку повністю;

порівняння сум, пошук і виправлення помилок, які стали причиною розбіжностей; зіставлення даних різних документів, пов'язаних з тими самими або різними, але взаємозалежними господарськими операціями (це допомагає виявити достовірність й правильність відображення в документах господарських операцій); складання альтернативного звіту про фінансові результати – звіту про сукупний дохід (складання такого звіту передбачає зіставлення фактичних результатів діяльності із результатами діяльності, передбаченими бюджетом); інвентаризація.

Контроль за діяльністю підприємства і повнотою відображення господарських процесів у бухгалтерському обліку та збереження його майна залежить від чітко визначених і запропонованих контрольних процедур, контрольних функцій, джерел інформації та належно організованої служби внутрішнього контролю.

Таким чином, ефективна система внутрішнього контролю, як показують дослідження, повинна передбачати такі контрольні процедури: рішення керівництва на здійснення операцій; документування господарських операцій (передбачає використання затверджених або розроблених власних первинних документів для відображення господарських операцій, визначення порядку їх оформлення); порядок відображення в регістрах і на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій (графік документообігу, в якому вказано назву документа за групами господарських операцій, відповідальних осіб за його складання, хто і в які терміни приймає його до обробки; графік документообігу посилює контроль за своєчасністю та правильністю складання первинних документів і оперативністю отримання інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень); обмеження доступу до майна (доступ до майна (товарів, матеріалів, грошових коштів, цінних паперів тощо) повинен здійснюватися з дозволу керівництва підприємства); інвентаризація майна підприємства здійснюється за допомогою виявлення фактичної наявності коштів і звіряння їх з обліковими даними, що можуть здійснювати незалежні особи, які є членами служби контролю підприємства); розподіл обов'язків з контролю (доцільний не тільки серед працівників бухгалтерії, а й між фахівцями підприємства, що дозволяє помітити помилку, яку допустили навмисно або ненавмисно не один, а дві і більше осіб; контрольні функції між суб'єктами контролю мають закріплюватись посадовими інструкціями); кадрова політика (підбір фахівців, ротація головних спеціалістів, оформлення договорів про матеріальну відповідальність з особами, які працюють з товарно-матеріальними цінностями, що передбачає перевірку даних про матеріально-відповідальних осіб та запобігання можливим розкраданням з їхнього боку тощо).